

Sägner förknippade med grottorna i Kasberget

Berättelsen är hämtad ur Väddö folkhögskolas elevförbunds tidning "Kasberget" från 1925. Artikelförfattaren är en son från Senneby med initialerna E.D.A.

Alltid gjorde de mörka grottöppningarna åt landsvägen till mig kuslig till mods, när jag som en liten parvel traskade förbi Kasberget. Det var något som skyndade på benen. Och hur mörkare det var desto mer brottom blev det att komma förbi. Ty utom det, att man hade skrämt en av mina lekkamrater till fallandesjuka genom att hota med att ta i förskinnnet och kasta in honom i grottan till "Kasbergsgubben", hade jag hört sådana hemska historier om de där grottorna, historier, av vilka barnfantasierna helt naturligt skapade sig skräckinjagande föreställningar.

Egentligen var det bara en grotta, som var så där hemsk, den nämligen, som ligger längst till vänster, då man på landsvägen står vänd mot berget och som enligt en rävskyotts utsago går rakt igenom berget med en liten öppning på baksidan. Det är den grottan, som sägnerna äro förknippade med.

Den ena sägen lyder så: Det var på den tiden, då ryssen for fram med sina mordbrännarflottor utefter Roslagsskärgården och plundrade och brände gårdar, där han helskinnad kunde komma åt. Mötte han motstånd, flydde han oftast feigt tillbaka till sina fartyg, såsom till exempel vid försök att plundra Ortala bruk, där han av de få män, som icke dragit ut i kriget, och av de kvinnorna, som ställde upp sig bredvid männen och på bunkar och plåtar dunkade trumvirvlar samtidigt som männen sköto, blev så förtvivlat rädd, att han genast tog till harvårjan och i idel förskräckelse rodde sina slupar så kraftigt, att ådrorna bräcktes av.

Men i byarna omkring Kasberget mötte han intet morstånd, och som alla fega var han då mycket grym. Den enda gård han lämnade orörd var Kista, emedan ryssarna där blevo bjudna på brännvin vid bryggeri för nämnda vara, som lär ha funnits vid denna gård. Eljest var han som sagt mycket grym, och det var under dessa fasansfulla tider, som två män och en hund kröpo in i ovan nämnda grotta för att rädda sina liv.

Men hunden tjöt, och för att den inte skulle förråda dem, måste de döda den. Jag minns ännu så väl, hur jag som barn ibland hörde rävtjut från Kasbergshållet till. Det var riktigt hemskt. Kanske det var den där dödade hunden som tjöt. Och själva dogo de bägge männen av svält, emedan de inte tordes komma fram och skaffa sig föda.

Mina äldre skolkamrater skrämde mig stundom med, att man såg en dödskalle ligga och grina där inne i grottan, ifall man kröp tillräckligt långt in, ända till tvärbranten. Inte bara en gång hade de mig magen åla så långt in jag nånsin tordes. Och mycket riktigt, där till vänsterlyste något vitt, som liknade en dödskalle. Men de gamla och förståndiga sade, att det någon reflex från ljuset, som trängde in genom den lilla öppningen på baksidan i berget eller genom någon öppning i berget.

En annan sägen är av ungefär liknande lydelse. Men istället för två män och en hund var det en hel familj som kröp in där av förskräckelse för ryssarna. Dessa dogo också allesamman av svält, rädda för att krypa fram från sitt gömställe och bli synliga för ryssarna.

För många år sedan, har det berättats för mig, försökte två unga män från Senneby att taga reda på, hur det egentligen förhöll sig med den där grottan. De gingo dit en kväll och togo med sig lykta och ljus för att krypa in i grottan och se efter, om det verkligen låg några människoskelett därinne. Den modigaste kröp långt in och den andre kröp efter och gav honom ljus med lyktan. Då släcktes plötsligt lyktan. Det var precis, som om någon skulle ha tagit den och blåst ut ljuset. Sedan de fått fram lyktan igen och tänt den på nytt, kröp den modigaste in för andra, var mannen som höll den ”blek som ett lakan i synena”. Inte ett ord sade han. Inte en fråga svarade han på. Då förstod den andre, att han hade ”sett”. Först dagen därpå, då han sovit på det, öppnade han munnen. Men han ville aldrig tala om, vad han verkligen hade sett därinne. Att det var något hemskt, det förstod ju av hand beteende.

Det skulle vara intressant att noggrannare taga reda på vad som ligger bakom dessa sägner, om det nu i själva verket ligger någonting bakom dem. Men man brukar ju säga, att ingen rök utan eld. Och sådana där folkliga sägner brukar vanligen ha bestämd händelse till upphov, fast det senare under tidernas lopp utspinnas och förändras betydligt.

Här synes mig en uppgift ligga och vänta på att bli omhändertagen av denna tidnings läsare, då ju berget med sin grotta givit namnet åt vår tidning. Förra sommaren sökte vi några stycken att krypa in där och ta ett foto av grottans innandöme. Men det var ganska mörkt därinne, och vi hade inte blixtljus, varför vårt besök misslyckades. Dessutom avsmalnar ingången, som höjer sig något uppåt, rätt betydligt och lämnar uppe vid tvärbranten, endast en så stor öppning, att blott en liten kropp kan krypa fram dit. Det såg förliden sommar ut, som om denna öppning vore mindre nu, än då jag som barn kröp där. Det kan ju hända, att berget, grottan och därigenom ser ganska hotande ut, har sjunkit ihop något.

Den, som vill taga ett foto av grottans innandöme, kunde lämpligast sätta fast kameran på en stång, placera blixtljuset så långt in som möjligt och med en tråd ”knäppa av”. Det kanske lönade mödan att i sådana fall rika kameran åt olika håll och taga flera kort.

Det kan ju också vara möjligt, att dessa sägner haft ett helt annat ursprung, men att de så småningom genom den muntliga traditionen, som i regel har en tendens att förlägga att förlägga det berättade till större, allmänt bekanta historiska händelser, förknippade med de över hela Roslagen gående historierna om ryssarnas framfart härstädes. Att man i varje fall förgäves skulle söka människoskelett från denna tid i en bergsgrotta, torde vara säkert. Tidens tand har nog skött om det.

Det behöver inte heller vara så omöjligt, att bakom dessa sägner döljer sig någon slags urtida primitiv bergkult, att någon berggud eller bergande trots husera där inne i grottan, liksom man litet varstädes i Sveriges bygder träffar spår av trädskult och dyrkan av trädandar. Våra ”vårdträd” t.ex. vår ”majstång” och klädandet i hemmen vid pingst och midsommar med små träd och lövruskor äro bevisligen spår av sådan gammal trädskult.

Men av denna av mig bara till äventyrs framkastade hypotes om bergkult vore sann, så vid detta bäst visa sig vid ett noggrant undersökande av grottas inre, där det i så fall måste finnas några spår av offer, urgamla smycken, husgeråd eller dylikt. Och vore det så, skulle den som ha tillfälle att närmare undersöka saken, icke behöva ångra sin möda. **E.D.A**